

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СКВІРСЬКИЙ ІЛЛЯ ОЛЕГОВИЧ

УДК 342.958

**ВИПРАВНІ РОБОТИ ЯК ВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ХАРКІВ – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Запорізькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник : доктор юридичних наук, професор
Коломоєць Тетяна Олександрівна,
Запорізький національний університет,
декан юридичного факультету,
завідувач кафедри адміністративного та господарського права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Арістова Ірина Василівна,
Навчально-науковий інститут права, економіки та соціології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративного права;

кандидат юридичних наук, доцент
Александрова Наталя Валеріївна,
Національний університет “Києво-Могилянська академія”,
доцент кафедри державно-правових наук
факультету правничих наук.

Захист відбудеться 29 вересня 2007 року о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий 27 серпня 2007 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Литвинов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У світлі сучасних державотворчих процесів в Україні, зорієнтованих на практичну реалізацію положень Конституції щодо побудови демократичної, соціальної, незалежної, правової держави важливого значення набуває реформа правової системи в цілому і кожної галузі права зокрема. Серед останніх своє чільне місце завжди займало і зберігає до цього часу адміністративне право, норми якого, окрім відносин особи та публічної адміністрації, регулюють адміністративно-деліктні відносини, сучасний стан яких, на жаль, не у повній мірі узгоджується із реаліями сьогодення, і особливо у частині існуючої системи адміністративних стягнень як реакції держави на вчинення адміністративних правопорушень. Сформована ще у 80-х роках ХХ століття, система адміністративних стягнень постійно привертає увагу вчених-юристів і нормотворців в аспекті формулювання пропозицій щодо її модифікації. Однак узагальнений аналіз свідчить про дещо звужений підхід фахівців до цього питання, недооцінку реального потенціалу окремих адміністративних стягнень, і, перш за все, це стосується виправних робіт.

Поширення набула пропозиція щодо доцільності скасування цього виду адміністративного стягнення завдяки акценту на неузгодженості їх нормативного підґрунтя та сучасних реалій економічного життя. Однак поза увагою, на жаль, залишається комплексний, поліструктурний характер виправних робіт, який органічно поєднує особистісні та майнові засади, елементи психологічного, превентивного та карального впливу і їх вилученнях, замість істотної модифікації нормативних засад, із системи адміністративних стягнень усунуть адекватність реакції держави на вчинення адміністративних правопорушень із підвищеним ступенем суспільної шкідливості, тим самим знижуючи ефективність протидії адміністративним правопорушенням.

Дослідженню окремих адміністративних стягнень присвячено ряд наукових робіт українських учених, однак, в основному, у поле зору вчених-юристів потрапляли адміністративний штраф, оплатне вилучення предмету, конфіскація, адміністративний арешт, в той час як виправні роботи досліджувалися лише за залишковим принципом. Цілісного монографічного дослідження, присвяченого виправним роботам як виду адміністративного стягнення, із урахуванням сучасних реалій життя, дотепер ще не було. Що і зумовлює відсутність надійного наукового фундаменту для нормотворчої діяльності в адміністративно-деліктній сфері, яка істотно активізувалася останнім часом, в тому числі і у напрямку підготовки нового кодифікованого адміністративно-деліктного акту.

Викладене пояснює актуальність теми дослідження, структуру дисертації, її зміст, а також вибір наукового, нормативно-правового і практичного матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках планів досліджень юридичного факультету Запорізького національного університету на 2003-2008 рр. та спеціальної науково-дослідної теми "Основні напрямки

реформування законодавства України у контексті європейської інтеграції” (номер державної реєстрації 0104U004048), крім того тема дисертації пов’язана з підготовкою новітнього кодифікованого адміністративно-деліктного акту України.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу доктринальних правових положень, чинного, перспективного законодавства України, практики його застосування визначити сутність, матеріально-правовий та процесуальний потенціал виправних робіт як виду адміністративного стягнення, шляхи удосконалення їх нормативного закріплення, практики застосування та підвищення ефективності використання у протидії адміністративним проступкам.

Для досягнення постановленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- проаналізувати стан правової доктрини щодо визначення природи, матеріально-правових та процесуальних властивостей, сутності виправних робіт, їх особливостей, місця і ролі в системі адміністративних стягнень, співвідношення із суміжними правовими поняттями;
- простежити генезис виправних робіт у вітчизняному законодавстві та правовій доктрині;
- визначити нормативні, процесуальні та фактичні підстави застосування виправних робіт, запропонувати їх класифікаційне групування;
- з’ясувати особливості провадження у справах про застосування виправних робіт;
- охарактеризувати специфіку виконання постанов про застосування виправних робіт, виділити проблемні аспекти;
- узагальнити зарубіжний досвід наукового дослідження та нормативно-правового визначення засад використання ресурсу виправних робіт як виду адміністративного стягнення та виділити шляхи його впровадження в Україні;
- окреслити основні напрямки наукового дослідження та нормативного врегулювання засад існування виправних робіт як виду адміністративного стягнення, сформулювати ключові проблеми та пропозиції щодо їх вирішення;
- виробити рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства у частині використання ресурсу виправних робіт як виду адміністративного стягнення.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які пов’язані з встановленням, застосуванням та фактичним виконанням виправних робіт як виду адміністративного стягнення.

Предмет дослідження становлять теоретико-методологічні засади, нормативні основи та практика застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення.

Методи дослідження. У роботі використовуються як загальнонаукові методи пізнання об’єктивної дійсності, що базуються на системному підході до досліджуваного об’єкта, так і окремі методи наукового пізнання. Зокрема, логіко-семантичний метод використано під час дослідження нормативних актів, аналітичних матеріалів, точок зору вчених з окремих питань, які є

предметом дослідження (розділи 1, 2), а також для формулювання відповідних дефініційних конструкцій (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2). Історичний метод застосовувався під час історико-правового аналізу генезису виправних робіт у вітчизняній правовій доктрині та законодавстві, передбачає виявлення зв'язку минулого і сьогодення (підрозділи 1.2, 1.3). За допомогою системно-структурного методу здійснено аналіз нормативних актів, які є підґрунтям застосування виправних робіт (підрозділ 2.1), а також він використовувався при вивченні суб'єктів застосування та забезпечення фактичного виконання постанов про застосування виправних робіт як певної організаційної структури (підрозділи 2.2, 2.3). Метод документального аналізу застосовано для виявлення результатів діяльності судових органів та структурних підрозділів Державного департаменту України з питань виконання покарань стосовно призначення та фактичного застосування виправних робіт (підрозділи 2.2, 2.3). Важливого значення набуває також порівняльно-правовий метод, який дозволяє виявити переваги та недоліки зарубіжного досвіду доктринального дослідження, нормативної регламентації засад та практики застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення (підрозділ 3.1), соціологічний метод щодо з'ясування думки юристів та пересічених громадян щодо проблеми, яка досліджується (підрозділи 2.2, 2.3). Метод моделювання, аналізу та синтезу був використаний при розробці пропозицій з удосконалення законодавства. Вимоги формальної логіки щодо послідовності, визначеності, несуперечливості і обґрунтованості суджень дотримувалися при формулюванні висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження. Специфіка досліджуваного об'єкту передбачає у своєму вивченні застосування цілого ряду наукових підходів: фундаментального, органічної єдності теорії і практики (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2), поєднання критичного і раціонального (підрозділи 1.2, 1.3, 2.3, 3.1, 3.2), порівняно-ретроспективного (підрозділи 1.2, 1.3), єдності логічного та системного підходу.

У формулюванні висновків і пропозицій дисертант ґрунтувався на працях провідних вчених із загальної теорії держави та права, історії держави та права, адміністративного, кримінального, кримінально-виконавчого права, зокрема, В.Авер'янова, А.Агапова, Н.Александрової, О.Андрійко, І.Арістової, О.Бандурки, Д.Бахраха, Л.Біли, Ю.Битяка, І.Бородіна, А.Васильєва, С.Ващенко, І.Веремеєнка, Ю.Вовка, В.Гаращука, Г.Гулевської, І.Голосніченка, С.Гончарука, Г.Джагупова, Є.Додіна, В.Зуй, Р.Калюжного, С.Ківалова, Н.Кізіми, Л.Ковалюка, І.Коліушка, Т.Коломоець, В.Колпакова, А.Комзюка, О.Констанція, О.Кузьменко, Д.Лук'янця, О.Міколенка, В.Петкова, І.Піскуна, В.Поліщука, С.Стеценка, М.Тищенко, О.Ткачової, В.Шкарупи, А.Школика, І.Федорова, М.Хавронюка, Н.Хорошак, О.Якуби та ін. У процесі виконання дисертаційного дослідження було використано чинне та раніше діюче законодавство України, а також законодавство зарубіжних країн (зокрема, Російської Федерації, Республік Молдова, Білорусь, Вірменія, Азербайджан тощо), перспективне законодавство (проект Концепції реформування

інститут адміністративної відповідальності в Україні, кількох варіантів проекту Кодексу України про адміністративні проступки тощо). Емпіричну базу дослідження становлять статистичні матеріали, які характеризують діяльність судових органів по застосуванню виправних робіт та кримінально-виконавчих інспекції по фактичному виконанню постанов про застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення як на загальнодержавному рівні, так і у Запорізькій області.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці монографічних комплексних досліджень, присвячених виправним роботам як виду адміністративного стягнення, використанню їх потенціалу. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

- в результаті аналізу історичного досвіду генезису виправних робіт у вітчизняній адміністративно-правовій науці та законодавстві, запропоновано й обґрунтовано власний варіант періодизації, що включає чотири етапи та надано розгорнуту характеристику із виділенням особливостей кожного періоду;
- систематизовано та узагальнено зарубіжний досвід доктринального дослідження та нормативної фіксації засад використання ресурсу виправних робіт як виду адміністративного стягнення із визначенням напрямків його запозичення;
- проаналізовано результати сучасної законопроектної роботи в адміністративно-деліктній сфері, результати їх громадських обговорень й обґрунтовано доцільність збереження виправних робіт в системі адміністративних стягнень із формулюванням конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення як чинного, так і перспективного законодавства й практики його застосування.

удосконалено:

- доктринальні положення щодо поняття виправних робіт як виду адміністративного стягнення, їх матеріально-правових та процесуальних властивостей, мети, співвідношення із суміжними адміністративно-правовими та кримінально-правовими поняттями й обґрунтовано сучасний комплексний характер цього стягнення;
- розуміння підстав застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення із систематизацією сучасних нормативних, процесуальних та фактичних (безпосередніх) підстав, їх класифікаційним розподілом та аналізом;

дістало подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо визначення адміністративних стягнень, їх сутності, різновидів, класифікаційного розподілу за різноманітними критеріями, визначення місця і ролі кожного із них в системі адміністративних стягнень;
- розуміння провадження у справах про застосування виправних робіт як складової адміністративного процесу, виду юрисдикційного адміністративного провадження із виділенням та характеристикою особливостей та стадій цього провадження;
- висвітлення ефективності виправних робіт як виду адміністративного стягнення із окресленням, характеристикою її критеріїв, показників, умов та формулюванням можливих шляхів її підвищення в умовах сьогодення.

Практичне значення одержаних результатів визначається за кількома параметрами:

- у науково-дослідній діяльності – положення та висновки дисертації можуть бути основною для подальшої розробки проблем використання потенціалу виправних робіт як виду адміністративного стягнення;
- у правотворчості – в результаті дослідження сформульовано ряд пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань тощо, а також перспективного законодавства щодо визначення засад використання ресурсу виправних робіт як виду адміністративного стягнення;
- у сфері правозастосування використання одержаних результатів дозволить покращити практичну діяльність судових органів, суб'єктів забезпечення та фактичного виконання постанов про застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення;
- у навчальному процесі – матеріали дослідження можуть бути використані при викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін “Адміністративне право України”, “Адміністративна відповідальність”, враховані при підготовці підрозділів підручників і навчальних посібників з відповідних навчальних курсів, а також статей і наукових повідомлень.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, викладених в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, всі сформульовані положення та висновки обґрунтовані на підставі самостійних досліджень. Ідеї та розробки, які належать співавторам, у дисертації не використовувалися. В опублікованій у співавторстві із Л. Кузенко статті “Еволюція виправних робіт як виду адміністративних стягнень у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві: етапи та їх характеристика” дисертантом особисто запропоновано авторський варіант періодизації генезису виправних робіт у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві; у навчальному посібнику за редакцією Т. Коломоєць та Г. Гулевської дисертантом написано розділ 6 “Адміністративна відповідальність”.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дослідження обговорювалися на кафедрі адміністративного та господарського права юридичного факультету Запорізького національного університету, використовуються у навчальному процесі юридичного факультету Запорізького національного університету (акт впровадження від 21.05.2007 р.), Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження від 21.05.2007 р.). Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на науково-практичних та наукових конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми реформування приватного права України” (08 грудня 2006 р. м. Запоріжжя, ЗЮІ ДДУВС), Міжнародній науково-практичній конференції “Запорізькі правові читання” (18-19 травня 2006 р. м. Запоріжжя, ЗНУ), Форумі вчених-адміністративістів Південно-східних регіонів України (19-20 жовтня 2006 р. м. Запоріжжя, ЗНУ), Міжнародній науково-практичній конференції “Міжнародне співробітництво у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів” (3-4 листопада 2006 р. м. Дніпропетровськ, ДДУВС), Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення” (7-8 грудня 2006 р. м. Сімферополь, Кримський юридичний інститут ХНУВС), Всеукраїнській конференції “Перспективи та проблеми адміністративної реформи в Україні” (1-2 березня 2007 р. м. Запоріжжя, ЗНУ), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених” (23 березня 2007 р. м. Запоріжжя, ЗНУ), науковій конференції “Інноваційний потенціал Запорізького національного університету та шляхи його розвитку” (17-19 квітня 2007 р. м. Запоріжжя, ЗНУ), Міжнародній науково-практичній конференції “Запорізькі правові читання” (18-19 травня 2007 р. м. Запоріжжя, ЗНУ).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в одному навчальному посібнику, семи статтях, чотири з яких надруковано у фахових юридичних виданнях, та чотирьох тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які об’єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 178 сторінок; список використаних джерел (201 найменування) займає 18 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв’язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об’єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача в їх одержання, апробація результатів дисертації та публікації.

Розділ I „Виправні роботи як вид адміністративного стягнення: теоретико-історичний аналіз”, який містить три підрозділи, присвячено загальнотеоретичним питанням виправних робіт як виду

адміністративного стягнення, генезису їх дослідження в адміністративно-правовій науці та нормативного закріплення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві із виділенням етапів розвитку та їх характеристикою.

У підрозділі 1.1 *„Поняття, ознаки виправних робіт як виду адміністративного стягнення, їх співвідношення із суміжними правовими поняттями, роль і місце в системі адміністративних стягнень”* зазначається, що виправні роботи є різновидом адміністративного стягнення, реакцією держави на вчинення адміністративних правопорушень, яка поєднує у собі елементи особистісного та майнового характеру, превентивний, виховний та каральний аспекти мети, що і дозволило зробити висновок про комплексний поліструктурний потенціал виправних робіт. У дисертації аналізуються праці вчених-адміністративістів, адміністративно-деліктне законодавство на підставі чого формулюється визначення виправних робіт, окреслюються їх ознаки, місце і роль і в системі адміністративних стягнень. Зосереджується увага на відмежуванні виправних робіт як виду адміністративного стягнення від суміжних правових понять, а саме: адміністративного штрафу („штрафу на виплат”), адміністративного арешту, виправних та громадських робіт як різновидів кримінального покарання, а також від примусової праці. Дисертантом формулюється висновок про те, що виправні роботи є основним видом адміністративного стягнення, займає своє чільне місце в системі адміністративних стягнень, має комплексний характер і є адекватною реакцією держави на вчинення особою адміністративних проступків із підвищеним ступенем суспільної шкідливості.

У підрозділі 1.2 *„Дослідження виправних робіт у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині”* детально аналізуються фундаментальні наукові праці, присвячені адміністративним стягненням взагалі, і виправним роботам зокрема, починаючи з 30-х років XX ст. і до цього часу. Дисертантом зазначається, що, на відміну від кримінально-правової науки, де є вагомі досягнення у дослідженні феномену виправних робіт, в адміністративно-правовій науковій джерела з відповідної проблематики або ж дещо застаріли із плином часу, або, у переважній більшості своїй, присвячені висвітленню лише окремих властивостей виправних робіт у контексті аналізу всієї системи адміністративних стягнень. У роботі виділяється чотири етапи у дослідженні виправних робіт вітчизняними вченими-адміністративістами із детальним аналізом кожного із них. При цьому робиться висновок про те, комплексних монографічних наукових досліджень, присвячених виправним роботам як виду адміністративного стягнення, на жаль, немає, що свідчить про відсутність надійного наукового підґрунтя для сучасної нормотворчої діяльності в адміністративно-деліктній сфері. Автором формулюються конкретні пропозиції щодо усунення відповідних прогалин у вітчизняній адміністративно-правовій науці.

У підрозділі 1.3 *„Генезис виправних робіт як виду адміністративного стягнення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві: етапи та їх характеристика”*

відзначається, що історичний аналіз завжди дозволяє глибоко дослідити будь-який процес, виділити певні його передумови, тенденції розвитку, уникнути помилок та врахувати позитивні здобутки минулого. Генезис нормативного закріплення засад виправних робіт як виду адміністративного стягнення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві характеризується певною тривалістю, наявністю певних етапів. На підставі опрацювання різноманітних наукових, нормативних, публіцистичних джерел, дисертантом пропонується власний варіант періодизації нормативного закріплення засад виправних робіт як виду адміністративного стягнення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві, виділяється чотири етапи: перший (до кінця 40-х років XX ст.), другий (40-80-ті роки XX ст.), третій (80-ті роки XX ст. – початок XXI ст.), четвертий (з початку XXI ст. і до цього часу) із характеристикою специфіки кожного етапу, а також поглибленим критичним аналізом положень основних нормативно-правових актів (в тому числі і зразків перспективного адміністративно-деліктного законодавства), які визначали засади застосування відповідного адміністративного стягнення.

Розділ II „Виправні роботи як вид адміністративного стягнення: процесуальний режим” складається із трьох підрозділів і присвячений аналізу підстав, провадження у справах про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачається застосування виправних робіт, та практики виконання постанов із виділенням актуальних проблем та пошуком можливим шляхів їх вирішення.

У підрозділі 2.1 *„Підстави застосування виправних робіт: характеристика різновидів”* зазначається, що термін „підстави” означає „те головне, на чому базується що-небудь”. Підстави застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення поділяються на нормативні, процесуальні та юридико-фактичні (фактичні) і основна увага у роботі зосереджується на аналізі останніх, які конкретизуються у законодавстві у складах адміністративних правопорушень. Дисертант робить висновок, що, із урахуванням специфіки виправних робіт, перелік їх фактичних підстав, на відміну від інших адміністративних стягнень, є меншим, однак кожна із них характеризується підвищеним ступенем суспільної шкідливості. У дисертації наводиться перелік фактичних підстав застосування виправних робіт із класифікаційним розподілом їх на групи та узагальненим аналізом елементів. Задля забезпечення узгодженості законодавчого визначення підстав застосування виправних робіт із реаліями правозастосування дисертантом формулюються конкретні пропозиції щодо модифікації переліку відповідних підстав.

У підрозділі 2.2 *„Провадження у справах про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачено застосування виправних робіт”* подається аналіз положень сучасної адміністративно-правової доктрини щодо поняття адміністративного процесу, його структури, різновидів адміністративних проваджень, визначення місця і ролі в адміністративному процесі

провадження у справах про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачено застосування виправних робіт. Дисертантом доводиться, що відповідне провадження є різновидом юрисдикційного провадження, його специфічними властивостями є: а) дещо обмежене коло осіб, уповноважених складати протокол про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачається застосування виправних робіт; б) лише судовий порядок розгляду справ; в) розгляд справ переважно за місцем вчинення адміністративного проступку; г) оперативні строки розгляду справ; д) обмеження різновидів підсумкового документу; е) звужене коло активних учасників стадії оскарження (опротестування) постанови. У роботі виділяються на детально аналізуються стадії відповідного провадження, принципи, завдання, правовий статус учасників, строки, місце розгляду, основні процесуальні документи. Під кутом аналізу стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачено застосування виправних робіт, виділяються найбільш проблемні питання й формулюються пропозиції щодо їх вирішення, в тому числі й шляхом внесення змін та доповнень до законодавства.

У підрозділі 2.3 „Виконання постанов про застосування виправних робіт: питання теорії та практики” зазначається, що від реального виконання постанов про застосування виправних робіт залежить ефективність існування відповідного різновиду адміністративного стягнення, а також протидія адміністративним правопорушенням в цілому. Дисертантом звертається увага на ефективність виправних робіт як „ступінь досягнення мети, передбаченої законодавцем”, пропонується формула визначення, а також виділяються її критеріїв, показників, умов із характеристикою кожного із них. У роботі аналізуються основні засади стадії виконання постанови про застосування виправних робіт, виділяються типові проблеми відповідної діяльності й формулюються конкретні пропозиції щодо їх вирішення за рахунок вдосконалення нормативного підґрунтя та процесуального режиму.

Розділ III „Перспективи розвитку виправних робіт як виду адміністративного стягнення за законодавством України” складається із двох підрозділів і присвячений аналізу зарубіжного досвіду нормативного закріплення засад застосування виправних робіт, а також основним напрямкам реформування вітчизняного законодавства про виправні роботи на сучасному етапі розвитку.

У підрозділі 3.1 „Зарубіжний досвід визначення засад застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення та можливі шляхи його запозичення в Україні” підкреслюється, що вивчення всіх досягнень та прорахунків нормативного визначення засад існування виправних робіт як виду адміністративного стягнення зарубіжних країн є необхідною умовою успішної нормотворчої діяльності в адміністративно-деліктній сфері, розробки та прийняття нового досконалого кодифікованого адміністративно-деліктного акту, забезпечення ефективності його застосування, в тому числі і щодо використання потенціалу виправних робіт. Дисертант умовно

виділяє дві групи держав: а) в законодавстві яких виправні роботи як вид адміністративного стягнення не передбачені (Російська Федерація, Республіка Казахстан, Республіка Молдова тощо); б) в законодавстві яких збережено цей вид адміністративного стягнення (Республіка Білорусь, Республіка Вірменія тощо), звертає увагу на потребу зваженого запозичення досвіду зарубіжних країн у вирішенні відповідного питання із урахуванням національних традицій, реалій сучасного періоду. У роботі обґрунтовується доцільність використання досвіду держав, в законодавстві яких виправні роботи передбачені, із формулюванням конкретних пропозицій щодо внесення змін та доповнень до законодавства та практики його застосування.

У підрозділі 3.2 „Основні напрямки реформування вітчизняного законодавства про виправні роботи як вид адміністративного стягнення” відзначається, що на сьогоднішній день істотно активізувалася діяльність і вчених-юристів і нормотворців у напрямку оновлення адміністративно-деліктного законодавства, в тому числі і тієї його частини, яка визначає засади використання потенціалу виправних робіт як виду адміністративного стягнення. Як наслідок, - поява значної кількості зразків перспективного законодавства: проекту Концепції реформування інституту адміністративної відповідальності в Україні, кількох варіантів проекту Кодексу України про адміністративні проступки, проекту Закону України „Про кримінальні проступки” тощо. Аналіз їх положень та новітньої адміністративно-правової наукової літератури дозволило дисертанту вести мову про існуючу багатовекторність у вирішенні подальшої долі виправних робіт як виду адміністративного стягнення: від повного заперечення їх існування й аж до збереження як такого. У роботі із наведенням детальних аргументів дисертант відстоює позицію доцільності збереження виправних робіт як виду адміністративного стягнення при істотному оновленні їх нормативного підґрунтя задля максимального використання потенціалу цього стягнення як реакції на вчинення адміністративних правопорушень із підвищеним ступенем суспільної шкідливості. Дисертантом формулюються конкретні пропозиції щодо вдосконалення положень чинного та перспективного адміністративно-деліктного законодавства України.

ВИСНОВКИ

В результаті дисертаційного дослідження, виконаного на основі аналізу раніше діючого, чинного законодавства, практики його застосування, перспективного законодавства, теоретичного осмислення низки наукових праць, автором запропоноване нове вирішення актуального наукового завдання. Дисертантом сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, що мають формальні ознаки наукової новизни. Основні з них такі:

1. Виправні роботи – це вид адміністративного стягнення, що застосовується виключно судом до правопорушника, полягає у покладені на нього обов'язку протягом певного строку бути залученим до праці із відрахуванням певної частини його заробітної плати на користь держави, та

спрямоване на перевиховання правопорушника в умовах трудового колективу за місцем його постійної роботи, профілактику вчинення правопорушень та покарання винної особи. Це стягнення – триваючий захід (за дією у часі); відбувається тільки за місцем постійної роботи порушника (за порядком застосування); може застосовуватися лише в судовому порядку (за суб'єктом застосування); основне (за характером та змістом); передбачає перевиховання правопорушника та профілактику правопорушень за допомогою праці в умовах трудового колективу (за методом досягнення мети).

2. Умовно генезис дослідження виправних робіт у вітчизняній адміністративно-правовій науці можна поділити на кілька етапів. Перший етап (30-60 рр. XX століття), коли можна знайти певне більш-менш змістовне згадування про цей вид адміністративного стягнення у роботах вчених-адміністративістів, цього характеризується фрагментарним аналізом виправних робіт при загальному погляді на всю систему адміністративних стягнень, а також певним впливом досягнень кримінально-правової науки у дослідженні аналогічного виду кримінального покарання на результати наукової роботи вчених-адміністративістів. Другий етап (60-90 рр. XX століття), під час якого вчені-адміністративісти активно брали участь у підготовці проектів кодифікованих адміністративно-деліктних актів і у своїх наукових працях детально аналізували засади існування виправних робіт як виду адміністративних стягнень, ознаменувався появою гострої дискусії щодо доцільності подальшого застосування цього стягнення. Третій (з початку 90-х рр. XX століття і до початку XXI століття) – етап поглибленого наукового аналізу сутності, призначення цього адміністративного стягнення, як, до речі й інших різновидів адміністративних стягнень, пошуку можливих шляхів їх вдосконалення, загострення наукових дискусій щодо подальшої долі виправних робіт в арсеналі адміністративних стягнень. Можна з упевненістю стверджувати про певну періодичність генезису виправних робіт у адміністративно-правовій науці, наступність результатів, хоча й із переважно фрагментарним поглядом вчених-адміністративістів на потенціал цього адміністративного стягнення, зосередженням уваги лише на дослідженні деяких проблемних аспектів, при відсутності комплексного підходу. Як наслідок, відсутність фундаментальних монографічних досліджень, які могли б слугувати підґрунтям для сучасної правотворчої діяльності.

3. Правові засади застосування виправних робіт почали формуватися ще з прадавніх часів, певним чином створили той фундамент, який у подальшому запозичили майже всі держави світу при розробці нормативного базису застосування відповідного стягнення. У вітчизняному законодавстві простежується певна етапність нормативної фіксації засад виправних робіт. З моменту прийняття Адміністративного кодексу у 1927 році розпочався перший етап, який тривав фактично до кінця 40-х років XX століття і для якого були характерними досить повільний розвиток, фрагментарне закріплення нормативних засад у кодифікованому акті, наявність термінологічної плутанини навіть у використанні назви. Другий етап (40-80-ті роки XX століття), який увібрав всі зміни, які були

характерними для розвитку всього вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, ознаменувався появою окремих підзаконних нормативно-правових актів, які визначали засади застосування цього стягнення за вчинення окремих видів адміністративних правопорушень, із більш-менш детальною регламентацією їх ознак, а також поступовим впорядкуванням у використанні термінології. Третій (80-ті роки XX століття – початок XXI століття) – етап прийняття двох фундаментальних кодифікованих нормативно-правових актів – Основ законодавства Союзу та союзних республік про адміністративні правопорушення 1980 року та Кодексу про адміністративні правопорушення 1984 року із визначенням засад застосування виправних робіт, більш-менш детальною нормативною фіксацією матеріально-правових та процесуально-правових властивостей цього адміністративного стягнення, запозиченням, у більшості своїй, нормативних положень, які фактично були сформовані у попередні історичні періоди нормотворення в адміністративно-деліктній сфері, відносною стабільністю правового підґрунтя застосування виправних робіт, в той же час із відсутністю офіційного поняття виправних робіт, як до речі, й інших адміністративних стягнень. Четвертий етап (з початку XXI століття і до цього часу), який, з одного боку, увібрав сформовані ще за попередні роки дещо застарілі засади застосування виправних робіт, з іншого, – зразки оновленого перспективного нормотворення.

4. Підстави застосування виправних робіт поділяються на нормативні, процесуальні та фактичні. Фактичні підстави застосування виправних робіт як явища реальної дійсності конкретизуються у законодавстві у формі конкретних складів, в яких фіксуються обов’язкові та факультативні (додаткові) ознаки того чи іншого діяння. Чинне законодавство містить цілу низку складів адміністративних правопорушень, за вчинення яких передбачено стягнення у вигляді виправних робіт, однак, враховуючи значну суворість самого стягнення, їх перелік є невеликим. При цьому кожен із них характеризується значним (підвищеним) ступенем суспільної шкідливості у порівнянні з іншими адміністративними правопорушеннями. Такими є: дрібне викрадення чужого майна (ст. 51); ухилення від відшкодування майнової шкоди, заподіяної злочином підприємствам, установам, організаціям або громадянам (ст. 51-1); дрібне хуліганство (ст. 173); поширювання неправдивих чуток (ст. 173-1); вчинення насильства в сім’ї або невиконання захисного припису (ст. 173-2); розпивання спиртних напоїв в громадських місцях та поява в громадських місцях у п’яному вигляді особи, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за такі дії (ч. 3 ст. 178); злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185); порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо ці дії вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації (ч. 2 ст. 185-1); публічні заклики до невиконання вимог

працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст. 185-7); злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника транспорту, який здійснює контроль за перевезенням пасажирів (ст. 185-9); порушення правил адміністративного нагляду (ч. 2 ст. 187); незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України (ст. 204-1).

Фактичні підстави застосування виправних робіт умовно можна поділити за об'єктом посягання на: а) ті, що посягають на власність (ст.ст. 51, 51-1), б) ті, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку (ст. ст. 173, 173-1, 173-2, ч. 3 ст. 178), в) ті, що посягають на встановлений порядок управління (ст.ст. 185, ч.2 ст. 185-1, 185-7, 185-9, ч. 2 ст. 187, 204-1). Зазначені діяння характеризуються переважно ускладненим змістом (триваючі, складаються із декількох дій тощо), наявністю загального суб'єкту, хоча в деяких випадках потрібен спеціальний суб'єкт (ч. 2 ст. 185-1), умислу (виняток – ст. 173-1). З метою вдосконалення законодавства про виправні роботи доцільним вбачається проведення інвентаризації фактичних підстав застосування відповідного стягнення. Безперечно, слід зберегти виправні роботи як реакцію держави на вчинення адміністративних правопорушень, передбачених ст. ст. 51, 173, ч.3 ст. 178, 185, ч. 2 ст. 185-1, 185-7, 185-9, ч. 2 ст. 187, 204-1 КпАП України, тобто адміністративні правопорушення із підвищеним ступенем суспільної шкідливості. Окрім того, враховуючи поширення останнім часом адміністративних правопорушень, пов'язаних із насильством у сім'ї, цілком доречно зберегти і це фактичне підґрунтя застосування виправних робіт. В той же час можна вилучити із КпАП України ст. 51-1 “Ухилення від відшкодування майнової шкоди, заподіяної злочином підприємству, установі, організації або громадянину) і ст. 173-1 “Поширення неправдивих чуток”, тим самим забезпечивши особистісну спрямованість реакції держави у вигляді або штрафу, або адміністративного арешту на правопорушника, адекватність стягнення характеру і змісту адміністративного проступку. Із санкцій вищезазначених статей вилучити слова “виправні роботи”.

5. Провадження у справах про застосування виправних робіт є складовою адміністративного процесу, видом юрисдикційного провадження, видом провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це регламентована адміністративно-процесуальними нормами низка послідовних дій уповноважених державних органів (посадових осіб), спрямована на виявлення адміністративних правопорушень, оформлення матеріалів про них, розгляд і вирішення справ, в тому числі і про застосування виправних робіт, перегляд постанов по справах внаслідок оскарження або опротестування, а також їх виконання.

Відповідне провадження базується на принципах: законності, рівності громадян перед законом і особою, що розглядає справу, презумпції не винуватості, встановлення об'єктивної (матеріальної) істини, публічності (офіційності), гласності (відкритості) розгляду справи,

безпосередності, самостійності і незалежності суду у прийнятті постанови, національної мови провадження, відповідальності державних органів за належне виконання процесуальних дій, економності, простоти, оперативності. Воно передбачає вирішення завдань: своєчасного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності до законодавства, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі додержання законів, зміцнення законності. В той же час провадження має певні особливості: 1) дещо обмежене коло осіб, уповноважених складати протокол про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачається застосування виправних робіт, - таким правом наділені уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ, органів Державної прикордонної служби, державні виконавці; 2) лише судовий порядок розгляду справ; 3) розгляд справ за місцем вчинення адміністративного проступку (виняток – щодо справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 3 ст. 178 КпАп України, які можуть також розглядати і за місцем проживання правопорушника); 4) оперативні строки розгляду справ – у добовий термін (ст. 173, 173-1, ч. 3 ст. 178, 185, 185-7, 204-1), трьохденний строк (ч.2 ст. 185-1), п'ятиденний строк (ст. 51), п'ятнадцятиденний (ст. 51-1, 173-2, ч. 2 ст. 187, 185-5 КпАП України); 5) обмеження видів підсумкового документу – постанови про застосування виправних робіт, або ж про закриття справи; 6) звужене коло активних учасників стадії оскарження (опротестування) постанови, якими можуть бути або прокурор, або голова вищестоящего суду, враховуючи той факт, що постанова суду про застосування виправних робіт є остаточною і оскарженню в загальному порядку не підлягає.

6. Остання стадія провадження – виконання постанов про застосування виправних робіт передбачає участь кількох суб'єктів: судді, інспектор кримінально-виконавчої інспекції, адміністрація фактичної бази відбування виправних робіт. Направляється постанова не пізніше наступного дня з моменту прийняття. Строки виправних робіт обчислюються місяцями або днями (ст. 37 КпАП України), а їх виконання – часом, на протязі якого правопорушник працював й із заробітку його відбувалося відрахування. Ст. 323 КпАП України визначає правила обчислення строків, а глава 31 КпАП України – засади виконання постанов, які, на жаль, не у повній мірі узгоджуються із вимогами часу й зумовлюють численні проблеми саме на стадії виконання постанов про застосування виправних робіт. Допускається відстрочка виконання постанов як виняток із загального правила у разі наявності поважних причин, а також можливість заміни виправних робіт іншим стягнення (адміністративним арештом або штрафом у певному розрахунку) у випадку ухилення правопорушника від відбування виправних робіт, призначених за адміністративні правопорушення (щоправда, лише за дрібне хуліганство).

7. З метою підвищення ефективності виконання постанов про застосування виправних робіт вбачається доцільним: розширення можливості заміни невідбутого строку виправних робіт у разі ухилення правопорушника від відбування цього адміністративного стягнення, призначеного за будь-яке адміністративне правопорушення; визначення можливості аналогічної заміни у разі ухилення правопорушника від працевлаштування після попередження про це або ж за відмову повідомити кримінально-виконавчій інспекції інформацію про зміну місця роботи тощо; розширити контрольні повноваження кримінально-виконавчої інспекції по контролю за ходом виконання постанови і у разі дій з боку адміністрації фактичної бази відбування, які усувають можливість виконання, наділити відповідних посадових осіб інспекції адміністративно-юрисдикційними повноваженнями; розширити повноваження кримінально-виконавчої інспекції щодо забезпечення фактичного виконання постанови про застосування виправних робіт за рахунок надання їм права обирати інші місця відбування стягнення, інший вид роботи у разі наявності певних перешкод на місці постійної роботи правопорушника, або ж у разі взагалі відсутності останньої; врегулювання, по аналогії із нормативним визначенням засад відбування виправних робіт як виду кримінального покарання, питань виконання постанов про застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення щодо осіб-приватних підприємців, учасників колективних сільськогосподарських підприємств; розробити і прийняти нову Інструкцію про виконання постанов про застосування виправних робіт саме як виду адміністративного стягнення із урахуванням тих змін, які будуть передбачені у КпАП України.

8. Аналіз зарубіжного досвіду у відповідній сфері відносин свідчить про багатовекторність у нормотворчій діяльності щодо врегулювання цього питання – від повного заперечення потреби визначення виправних робіт в арсеналі адміністративних стягнень із посиланням на неузгодженість застарілих правових засад із сучасними соціально-економічними пріоритетами розвитку держав (інколи навіть при автоматичному запозиченні досвіду Російської Федерації) і до збереження виправних робіт як виду адміністративного стягнення, що слід визнати більш виправданим, безперечно, за умови істотної модифікації потенціалу, бо при їх вилученні рівнозначної заміни стягненням із комплексним характером не пропонується, чим порушується баланс адекватності реакції держави та адміністративного проступку.

9. В умовах сучасних державотворчих та правотворчих процесів в Україні доречним є варіант часткової модифікації нормативних засад виправних робіт у кодифікованому акті взамін анулювання стягнення як такого. У проекті нового Кодексу України про адміністративні правопорушення потрібно передбачити норму, щодо якої відрахування в доход держави слід здійснювати з реально нарахованої до виплати суми особи, яка відбуває стягнення у виді виправних робіт. Цілком доречно було б дещо змінити строки розгляду справ про застосування виправних робіт. На сьогоднішній день цей термін дорівнює 15 днів (ст. 277 КпАП), враховуючи той факт, що такі справи не є досить складними,

зазначена пропозиція щодо скорочення строків розгляду до п'яти днів, що підтверджується і аналізом правозастосовчої практики, вважається цілком можливою. Варто внести доповнення у вигляді положень щодо заміни виправних робіт штрафом або ж адміністративним арештом з урахуванням характеру, змісту адміністративного проступку, особи правопорушника. Це лише позитивно вплинуло б на застосування виправних робіт, підвищило ефективність застосування цього виду адміністративного стягнення. Слід закріпити офіційне визначення виправних робіт, їх ознаки із акцентом на максимальній фіксації всіх ознак – не тільки максимального розміру відрахувань із заробітку винної особи, а й мінімального (наприклад, 10 відсотків), можливості відбування цього адміністративного стягнення як за місцем постійної (основної) роботи, так і в інших місцях (за сумісництвом, в місцях, визначених судом або ж кримінально-виконавчою інспекцією, виконання робіт, визначених цим же органом, тощо), можливості заміни виправних робіт іншим видом адміністративного стягнення у разі ухилення від виконання постанови про застосування цього стягнення, призначеного за будь-яке правопорушення, визначенні не тільки максимального, а й мінімального строку, на який можуть виправні роботи застосовуватися (наприклад, такий строк може дорівнювати 5, 10 дням). При цьому відбування повинно бути не під час виконання основної трудової функції. Позитивно було б дещо розширити повноваження кримінально-виконавчої інспекції у разі, коли у правопорушника немає постійного місця роботи як фактичної бази відбування виправних робіт, шляхом надання вищезазначеному державному органу права спільно із місцевими органами державної влади залучати правопорушників під час відбування виправних робіт до виконання певних суспільно корисних робіт, або ж обирати інше місце фактичного відбування адміністративного стягнення, вирішити питання відбування виправних робіт приватними підприємцями, учасниками колективних сільськогосподарських підприємств тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ:

1. Сквірський І.О. Виправні роботи у перспективному адміністративно-деліктному законодавстві України: аналіз та пропозиції щодо їх вдосконалення // Митна справа. – 2006. – № 5 (47). – С. 84-88.
2. Сквірський І.О. Виправні роботи у вітчизняній адміністративно-правовій науці: основні етапи дослідження, їх характеристика, тенденції розвитку // Митна справа. – 2006. – № 6 (48). – С. 65–69.
3. Сквірський І.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 35. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. – С. 294–297.
4. Сквірський І.О., Кузенко Л.В. Еволюція виправних робіт як виду адміністративних стягнень у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві: етапи та їх характеристика // Митна справа. – 2007. – № (50). – С. 21-23.

5. Сквірський І.О. Ефективність виправних робіт як виду адміністративних стягнень (аналіз у розрізі умови вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства) // Влада. Людина. Закон. – 2006. – № 6. – С. 72–75.
6. Сквірський І.О. Виправні роботи у розрізі класифікаційного розподілу адміністративних стягнень: доктринальний аналіз // Влада. Людина. Закон. – 2006. – № 7. – С. 38–40.
7. Сквірський І.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві в 30-40 рр. XX ст. // Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених: Тези доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23 березня 2007 року/ За заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – С. 42–43.
8. Сквірський І.О. Виправні роботи в перспективному адміністративно-деліктному законодавстві крізь призму звуження меж публічно-правового впливу нас суспільні відносини // Актуальні проблеми реформування приватного права України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 08 грудня 2006 року, м. Запоріжжя, ч. II. – Запоріжжя: Юридичний інститут ДДУВС, 2006. – С. 37–39.
9. Сквірський І.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення і примусова праця: обґрунтування помилкового ототожнення// Форум вчених-адміністративістів Південно-Східних регіонів України: Тези доповідей, м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2006 р. / За заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – С. 135–136.
10. Сквірський І.О. Виправні роботи у законодавстві України та Російської Федерації: аналіз переваг та недоліків закріплення // Запорізькі правові читання: матеріали щорічної Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 17-18 травня 2007 року / За заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – С. 171–172.
11. Сквірський І.О. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення / Адміністративне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – С. 89–97.
12. Сквірський І.О. Виправні роботи у законодавстві України про адміністративну відповідальність: оновлений погляд на використання потенціалу у контексті новітнього кодифікаційного процесу // Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: У 2-х ч., 7-8 грудня 2006 року. – Сімферополь, 2006. – С. 168–170.
13. Сквірський І.О. Юридико-фактичні підстави застосування виправних робіт як виду адміністративного стягнення: узагальнюючий аналіз // Влада. Людина. Закон. – 2007. – № 3. – С. 38–42.

АНОТАЦІЇ

Сквірський І.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення за законодавством України: теорія, досвід та практика застосування. – *Рукопис*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2007.

Дисертацію присвячено аналізу потенціалу виправних робіт як виду адміністративного стягнення. Визначено поняття, комплексний характер, мету, особливості виправних робіт, їх співвідношення із суміжними правовими поняттями; проаналізовано генезис дослідження у вітчизняній адміністративно-правовій науці та нормативного закріплення у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві із виділенням етапів та характеристикою кожного із них; з'ясовано підстави застосування, основні засади провадження у справах про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачено застосування виправних робіт, проблеми практики виконання постанов про застосування цього різновиду адміністративного стягнення; проаналізовано зарубіжний досвід доктринального дослідження та нормативного закріплення засад виправних робіт, сформульовано конкретні пропозиції щодо запозичення його в Україні; окреслено основні пріоритети подальшого реформування вітчизняного законодавства про виправні роботи на сучасному етапі.

Ключові слова: адміністративне стягнення, виконання, виправні роботи, генезис, зарубіжний досвід, підстави, перспективи, провадження.

Сквирский И.О. Исправительные работы как вид административного взыскания по законодательству Украины: теория, опыт и практика применения. – *Рукопись*.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2007.

В работе на основе анализа административно-правовой научной литературы, административно-деликтного законодательства рассматриваются исправительные работы как вид административного взыскания, формулируется их определение, выделяются материально-правовые и процессуально-правовые признаки, комплексный характер, полиструктурная цель, дается их соотношение со смежными правовыми понятиями: административным штрафом, административным арестом, исправительными и общественными работами как видами уголовного наказания, а также с принудительным трудом.

Основательному анализу подвергнута история исследования феномена исправительных работ как вида административного взыскания в отечественной административно-правовой науке, выделены этапы исследования, их особенности, тенденции. Отмечен преимущественно фрагментарный анализ

этого вида взыскания в современной административно-правовой науке, в отличие от уголовно-правовой, что обуславливает отсутствие надежного научного фундамента для нормотворческой деятельности в административно-деликтной сфере на современном этапе. Диссертантом сформулированы конкретные предложения по совершенствованию положений административно-правовой доктрины по соответствующей проблематике, а также действующего и перспективного административно-деликтного законодательства в части определения оснований использования потенциала исправительных работ как вида административного взыскания.

Обращено внимание на генезис нормативного закрепления оснований использования исправительных работ как вида административного взыскания, предложен авторский вариант периодизации соответствующего процесса с критическим анализом положений основных нормативно-правовых актов различных исторических периодов.

В работе определены основания применения исправительных работ как вида административного взыскания, которые разделены на: нормативные, процессуальные и фактические (юридико-фактические). Последние подвергнуты детальному анализу с формулировкой конкретных предложений по их модификации. Проанализировано производство по делам об административных правонарушениях, за совершение которых предусмотрено применение исправительных работ, как часть административного процесса, разновидность административного юрисдикционного производства, выделены его особенности. Особое внимание уделено исполнению постановлений о применении исправительных работ с выделением проблем, которые встречаются на практике, формулировкой предложений по их разрешению для повышения эффективности использования потенциала соответствующего вида административного взыскания.

Проанализирован опыт нормативного закрепления оснований использования ресурса исправительных работ как вида административного взыскания в зарубежных странах с условным делением последних на группы в зависимости от результатов такой деятельности, обоснованием необходимости заимствования опыта тех стран, где исправительные работы являются составной частью системы административных взысканий, формулировкой конкретных предложений по заимствованию зарубежного опыта в Украине на современном этапе.

Ключевые слова: административное взыскание, выполнение, исправительные работы, генезис, зарубежный опыт, основания, производство.

Skvirs'kiy I.O. Correctional works as a sort of administrative penalty according to the legislation of Ukraine: theory, experience and practice of enforcement. – *Manuscript*.

Thesis for obtaining of a candidate of legal sciences degree on speciality 12.00.07 – Administrative Law and Trial; Financial Law; Information Law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2007.

The thesis is devoted to the analysis of potential of correctional works as a sort of administrative penalty. The definition, complex character, aim and peculiarities of correctional works, their correlation with contiguous legal concepts are provided; genesis of research in national administrative-legal science and of normative implementation in national administrative-delictual legislation with emphasizing and description of each stage is analysed; grounds of enforcement, basic principles of legal procedure in cases about administrative offences, for the perpetration of which enforcement of correctional works is created, problems of practice of execution of decisions about enforcement of the sort of administrative penalty are ascertained; foreign experience of doctrinal research and normative implementation of principles of correctional works is analysed, specific proposals for its adoption in Ukraine are formulated; main priorities of subsequent reformation of national legislation about correctional works on the modern stage are outlined.

Keywords: *administrative penalty, execution, correctional works, genesis, foreign experience, grounds, prospects, legal procedure*